

1. Subsidiëring van decentrale politieke partijen

De precieze regeling van het subsidiestelsel voor decentrale partijen moet blijkens het voorstel bij AMvB geregeld gaan worden. Dat is opvallend in het licht van de subsidieregeling voor landelijke politieke partijen, die wél in haar geheel in de wet is opgenomen. De regering koos daar destijds voor ‘met het oog op het publieke belang van de subsidieverlening en gelet ook op de rechtszekerheid van de subsidie ontvangende politieke partijen’.¹ Die argumenten gelden mijns inziens evenzeer voor decentrale politieke partijen. Het verdient aanbeveling om ook het decentrale subsidiestelsel in zijn geheel in de wet op te nemen.

2. Buitenlandse donaties

Volgens het voorstel mogen decentrale partijen in de toekomst alleen nog maar donaties aannemen van Nederlandse donateurs. Ingezetenen van een gemeente die niet over de Nederlandse nationaliteit beschikken, mogen dan dus wél stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen (vgl. art. 10 Gemeentewet), maar niet doneren aan decentrale partijen. De regering rechtvaardigt die keuze door erop te wijzen dat zo ‘wordt voorkomen dat er via decentrale politieke partijen een al te gemakkelijke mogelijkheid ontstaat’ om het landelijke verbod op buitenlandse giften te ontwijken.² Daar passen twee kanttekeningen bij:

- Dit is een regel ter bevordering van integere partijfinanciering op *landelijk* niveau die geen recht doet aan het specifieke karakter van het decentrale democratische proces.
- Het argument dat decentrale partijen donaties niet moeten kunnen doorsluizen naar landelijke partijen, gaat alleen op voor lokale afdelingen van landelijke partijen. Dit probleem speelt niet bij zuiver lokale partijen, omdat die geen landelijke partij ‘boven’ zich hebben. Die lokale partijen groeien bovendien: iedere vier jaar neemt het percentage kiezers dat op een zuiver lokale partij stemt, toe.³

Het verschil in behandeling tussen Nederlandse en niet-Nederlandse kiezers kan mijns inziens niet gerechtvaardigd worden.

3. Transparantie van interne partijorganisatie

De Memorie van Toelichting hinkt hier op twee gedachten. Enerzijds is de regering van mening dat partijen zich intern democratisch moeten organiseren. Anderzijds wil zij interne partijdemocratie niet wettelijk verplichten. Transparantie op dit gebied moet *de kiezer* in staat stellen een oordeel te geven. Het is onlogisch en onwenselijk om de kiezer daarmee te belasten: tijdens de verkiezingen moet de kiezer zich richten op de *standpunten* van partijen en geen oordeel hoeven vellen over de interne partijstructuur. Als de regering dan van mening is dat partijen intern democratisch moeten zijn, moet die interne democratie wettelijk worden afgedwongen.

4. De (online) verkiezingscampagne

De voorgenomen regelgeving op dit gebied gaat verder dan de regels die de EU in het leven roept. Voor wat betreft de oprichting van een advertentieregister is dat goed te begrijpen, omdat

¹ *Kamerstukken II* 1997/98, 25704, nr. 3, p. 1.

² Concept-MvT Wpp, p. 18.

³ ‘Lokale partijen nog dominanter, grote verschuivingen door debutanten blijven uit’, *nos.nl*, 17 maart 2022.

zo'n register noodzakelijk is om de vrije meningsvorming van de kiezer en een gelijk speelveld tussen kandidaten te waarborgen. Het voornemen om partijen hun transparantieverklaringen algemeen openbaar te maken, is echter niet zonder meer begrijpelijk. Daarmee moeten partijen hun campagnestrategie openbaren: zij moeten immers aangeven wie zij hebben benaderd, op basis waarvan, met welk doel, met welke reden, enzovoorts. Dat is een substantiële beperking van de vrijheid van meningsuiting van partijen, waarvan de noodzaak niet vaststaat. De enkele oprichting van een advertentieregister neemt de bezwaren tegen *microtargeting* al weg, omdat iedere kiezer toegang heeft tot dezelfde advertenties. Daarmee worden zoals gezegd de vrije meningsvorming van de kiezer en een gelijk speelveld tussen de kandidaten gewaarborgd. Ook hier geldt dat de kiezer zich bij de verkiezingen richt en moet richten op de inhoudelijke standpunten van de partijen, en niet op de *wijze waarop* partijen campagne voeren.

5. De Autoriteit Wet op de politieke partijen

Goed dat een einde wordt gemaakt aan de huidige toezichtconstructie. De minister van BZK is niet onafhankelijk ten opzichte van de partijen. Wel zijn vraagtekens te plaatsen bij het steekproefsgewijze karakter van het toezicht op decentrale partijen. Dat de Autoriteit niet systematisch alle decentrale partijen in het oog kan houden, is begrijpelijk, maar het verdient overweging om toch enkele punten aan te scherpen. Ik denk in het bijzonder aan een verplichting voor decentrale partijen om, net als landelijke partijen, toestemming te vragen aan de Autoriteit als zij uit veiligheidsoverwegingen willen afzien van de openbaarmaking van donateursgegevens. Volgens het voorstel mogen decentrale partijen zelf beoordelen of zij van openbaarmaking afzien: dat werkt misbruik in de hand. De kans bestaat dat steekproefsgewijze controle tekortschiet om dit risico op misbruik voldoende te beperken.

6. Partijverbod

Goed dat afscheid wordt genomen van het onbepaalde openbare-ordebegrip uit art. 2:20 BW, maar de nieuwe verbodsgrond blinkt ook allerminst uit in helderheid. Wanneer vormt een partij bijvoorbeeld een daadwerkelijke en ernstige bedreiging voor grondrechten? Het verbodsregime is gebaat bij nadere concretisering. Het feit dat het opleggen van partijverboden volgens het voorstel voorbehouden moet zijn aan de Hoge Raad, helpt daarbij niet. Ontwikkeling van een beoordelingskader op dit gebied is juist gebaat bij een beoordeling door meerdere instanties. Ook in het licht van de centrale democratische positie van politieke partijen heeft beoordeling in meerdere instanties – die elkaar kunnen corrigeren – de voorkeur. Het belang van snelheid, dat nu de doorslag geeft in de beslissing om voor een oordeel in één instantie te kiezen, moet het daartegen afleggen.